

ἀναγκαῖον κακὸν λόγῳ τῆς Βαβυλωνίας τῶν θρησκειῶν καὶ φυλῶν αἴτινες ἐπικρατοῦν. Ἐν Ἑλλάδι ὁμοῦς ὁ πληθυσμὸς εἶναι σχεδὸν ἀμιγῆς καὶ μετὰ τῶν ἐλαχίστων Τούρκων καὶ Ἰσραηλιτῶν οἴτινες κυρίως κατοικοῦν ἐν Ἑλλάδι, οὐδέποτε σχεδὸν γίνονται γάμοι Ὁρθοδόξων. Ἀλλὰ καὶ ἂν ποτε παρουσιάζηται τοιαύτη περίπτωσις, τὰ κωλύματα αἴρονται μὲ μεγίστην εὐκολίαν καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἀλλὰ μήπως δὲν ὁμολογοῦν καὶ οἱ ἴδιοι, ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἐφημερόσθη ὁ πολιτικὸς γάμος τὰ 95)100 τῶν ἐρχομένων εἰς γάμον, τελοῦν κατόπιν καὶ τὸν θρησκευτικὸν γάμον ὥστε ἀντὶ τὰ ἀποφύγουν τὰς διαπομπεύσεις μᾶλλον τὰς ἀξάνουν. Ἀλλὰ μήπως αἱ πολιτικαὶ διαπομπεύσεις καὶ διατυπώσεις δὲν εἶναι μεγαλύτεραι καὶ περισσώτεραι ἀπὸ τὰς θρησκευτικάς; Ὡστε τί ζητοῦν; Καὶ αὐτοὶ δὲν

γνωρίζουν τί ζητοῦν! Ἡ μᾶλλον δὲν θέλουν νὰ τὸ εἰπουν ξάστερα ὅτι ζητοῦν νὰ στραγγαλίσουν τὰ θρησκευτικὰ καὶ οἰκογενειακά, καὶ ποινωνικά ἰδεώδη τῆς Φυλῆς. Τὸ κακὸν ἐμφωλεύει καὶ ζητεῖ νὰ εὕρη κайρὸν νὰ ἐκδηλωθῇ καὶ ἐπιβληθῇ καὶ τὰ τὸ κατορθώσῃ ἂν δὲν ληφθοῦν δραμόντεια μέτρα πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς κοινωνίας καὶ ἐξύψωσιν τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ ὅστις ἐπ' ἐσχάτων συνεκλονίσθη τρομερὰ λόγῳ τῆς καταπληκτικῆς πληθῶρας τῶν διαξυγίων. Ἀντὶ νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν κλίμακα τῶν διαξυγίων πρέπει νὰ τὴν ἐλαττώσωμεν πάσῃ θυσίᾳ. Περιχαραινώσωμεν τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα διότι οἱ Ἡρόστρατοι ψευδελπιστήμονες ὕλισται ζητοῦν νὰ τὸ κρημνίσουν καὶ νὰ τὸ κατακάψουν!

O tempora o mores!

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οὐδὲν ἄλλο ἴσως θρησκευτικὸν ζήτημα ἔχει παραξηγηθῆ τόσον πολὺ καὶ ἀπὸ τοὺς τυπικῶς θρησκευομένους καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδιαφόρους πρὸς τὴν θρησκείαν, ὅσον τὸ τῆς νηστείας. Ἐλάχιστοι δυστυχῶς ἔχουν κἄπως σαφῆ καὶ ἀληθῆ περὶ νηστείας ἀντίληψιν. Ἡ πλειονότης καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ ἔχουν λάβει τὰ δύο ἄκρα. Οἱ πλείστοι ἐκ τῶν θρησκευομένων νομίζουν ὅτι ἐν τῇ ἀπὸ ὀρισμένων τροφῶν ἀποχῇ ἔγκειται τὸ πᾶν τῆς θρησκείας, οἱ δὲ ψυχροὶ περὶ τὴν πίστιν καὶ δὴ οἱ ἐγγράμματοι, πεφιρονοῦν τελείως ταύτην, νομίζοντες ἢ μᾶλλον ἀβασκανίστως ὑποστηρίζοντες, ὅτι οὐδένα σκοπὸν ἐκπληροῖ καὶ ὅτι εἶναι ἤδη ἀναχρονισμὸς. Ἡ ἀλήθεια ἔγκειται ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιλήψεων. Πρὸς ἀποκατάστασιν λοιπὸν τῆς ἀληθείας καὶ κατὰ καθῆκον ὡς κληρικός, καὶ πρὸς χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, δημοσιεύομεν κατωτέρω εὐσύνοπτον περὶ νηστείας πραγματείαν, εὐελπιστοῦντες ὅτι θὰ συντελέσῃ κἄπως πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἀπουδαίου τούτου ζητήματος, ἀρκεῖ νὰ μελετηθῇ ἐπισταμένως καὶ ἀπροκαταλήπτως καὶ ὅτι θὰ ὑποκινήσῃ ἴσως ἄλλους μᾶλλον ἐμβριθεῖς ἵνα ἐκτενέστερον καὶ ἐμβριθέστερον πραγματευθῶσι τὸ ζήτημα τούτο, ἂν οὐ ἄλλως τε εἶναι ζήτημα τῆς ἡμέρας, ὅχι μόνον τώρα ἀλλὰ καὶ πάντοτε καὶ ἐν ἑκ τῶν ζητημάτων περὶ ἃ ὁ ἀσχοληθῆ ἢ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ (ἂν συνέλθῃ) Παγορθόδοξος Σύνοδος ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ τρέχοντος ἔτους.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἡ λέξις νηστεία σημαίνει κυρίως *ἀστία*

ἀπὸ πᾶν εἶδος τροφῆς, καὶ ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ στερητικοῦ *νη* καὶ *σιτία* δηλ. ὄχι τρώφιμα. Ὁ χρόνος τῆς τοιαύτης ἀστίας ἦτο διάφορος παρὰ διαφόροις λαοῖς καὶ ἀτόμοις. Ἦσαν δὲ ὑποχρεωτικά καὶ προαιρετικά νηστεία δηλ. ἦσαν ὀρισμένα ἡμέραι τοῦ ἐνήστευον ὅλοι μαζί ὑποχρεωτικῶς οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν θρησκείαν ἐκείνην καὶ ἡμέραι κατὰ τὰς ὁποίας κατὰ βούλησιν καὶ κατ' ἐξαιρέσιν ἐνήστευον ὀρισμένα ἄτομα, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν καὶ περιστάσεων ἅς διήρχοντο, π. γ. εἰς ἔνδειξιν πένθους, μετανοίας, χαρᾶς, προπαρασκευῆς διὰ μεγάλην ἑορτὴν κ.λ.π. Οὕτω ἐγένοντο κατ' ἀρχὰς αἱ νηστεία, ὄχι μόνον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Χριστιανοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ Μωαμεθανοῖς καὶ ἐν μέσῳ τῶν εἰδωλολατρικῶν λαῶν. Ἡ τοιαύτη νηστεία διήρκει συνήθως ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς μέχρι τῆς Δύσεως τοῦ ἡλίου διὰ μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας ἡμέρας, ὡς καὶ νῦν συμβαίνει παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ἐνίοτε ἐνήστευον ὄχι μόνον τὴν ἡμέραν ἀλλὰ καὶ τὴν ἢ ἐν ἡμερόνυκτον ἢ καὶ περισσώτερα, ὡς π. γ. ὁ Μωϋσῆς, ὁ Ἥλιος, ὁ Ἰησοῦς, οἱ Νινευῆται κ.λ.π. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοῦς παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἡ νηστεία ἐπεκράτησε νὰ σημαίνῃ ἀποχὴν ἀπὸ ὀρισμένα εἶδη φαγητῶν λιπαρῶν, ἡδονιστικῶν καὶ διεγερτικῶν, ὡς συμβαίνει καὶ σήμερον καὶ παρ' ἡμῶν. Ὁ θεσμὸς τῆς νηστείας πάντοτε δικαίως ἐλέγχθη ὅτι εἶναι σινιλικιώτης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ νηστεία ἐπιβάλ-

λεται ὡς ἡ πρώτη ἐντολὴ εἰς τοὺς πρωτοπλάστους καὶ ἡ παράβασις ταύτης ἐπέφερε τὴν γενικὴν τῆς ἀνθρωπότητος κακοδαιμονίαν. Οἱ γεωλόγοι διὰ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἐπιστημονικῶς πλέον πείθουν ἡμᾶς ὅτι οἱ προϊστορικοὶ ἢ προκατακλυσμαῖοι ἄνθρωποι ἦσαν χορτοφάγοι καὶ ὄχι παμφάγοι ὡς ἡμεῖς σήμερον καὶ οὕτω συμφωνοῦν πλήρως μετὰ τῆς Γραφῆς ἣτις διδάσκει ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τοὺς Πρωτοπλάστους νὰ τρώγουν χόρτα καὶ καρπούς καὶ ὄχι σάρκας! δηλ. ἐπλάσθησαν χορτοφάγοι κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι. Τὸ τοιοῦτον τὸ ἀποδεικνύει καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀδόντων καὶ τοῦ στομάχου μας δηλ. ὅστις εἶναι ὡς καὶ τῶν χορτοφάγων ζῴων, ἂν καὶ ἀργότερον φυσικὰ ὑπέστημεν ἀλλοιώσεις, λόγῳ τῆς κρεωφαγίας πρὸς ἣν ἐξοικειώθημεν τελείως σὺν τῷ χρόνῳ. Μετὰ τὸν Κατακλυσμὸν πάλιν ἡ Γραφή ἀναφέρει ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ τρώγουν καὶ κρέας, ἐφ' ὅσον συνήθισαν! παρακούσαντες ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ν' ἀποφεύγουν ὠρισμένα ἤδη τροφῶν καὶ ἄνευ τοῦ αἵματος κλπ. Ἐν τούτοις ὁμοῦς ἡ Ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι δὲν ἀπέμεινον τελείως τὴν ἐγκράτειαν οἱ ἄνθρωποι ἔστω καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ μακρὰν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ ζῶντες. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Πορφύριον οἱ Αἰγύπτιοι π. χ. πρὶν θυσιάσου εἰς τὴν θεὰν Ἴσιν ἐνήστευον ἐπὶ ἑβδομάδας κρέας καὶ ὀψάρια. Ἐπίσης προκειμένου νὰ μνηθῆ τις εἰς τὰ Κυβέλεια μυστήρια ἔπρεπε πρὶν νὰ νηστεύσῃ ἐπὶ δέκα ἡμέρας. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τῶν Ἐλευσινίων καὶ Θεσμοφορίων μυστηρίων ἐνήστευον αὐστηρῶς. Οἱ ἐν Κρήτῃ ἱερεῖς τοῦ Διὸς δι' ὅλου τοῦ βίου ἐνήστευον κρέας καὶ ὀψάρια. Ἡ Πυθία καὶ ὄλοι ἐν γένει οἱ ἱερεῖς, αἱ ἱερεῖαι καὶ οἱ λαμβάνοντες τοὺς χρησμούς ἐνήστευον αὐστηρῶς πρὸ τῆς χρησιμότητος. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναγράφει ὅτι οἱ Σπαρτιάται προκειμένου νὰ σπεύσουν ποτὲ εἰς βοήθειαν πολιορκουμένης συμμάχου πόλεως, ἐκήρυξαν πάνδημον πενθήμερον νηστείαν καθ' ὅλην τὴν Λακεδαίμονα, ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα ἐλκύσουν τὴν εὐνοίαν τῶν Θεῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα ἐξοικονομήσουν τροφὰς καὶ χρήματα ὑπὲρ τῶν πολιορκουμένων. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐπίσης ἐνήστευον. Οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Νεοπλατωνικοὶ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἐκήρυττον ὡς ἀπαραίτητον φιλοσοφικὸν δόγμα τὸν θεσμὸν τῆς νηστείας εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τῶν. Οἱ Ἴνδοι

γυμνοσοφισταὶ καὶ σήμερον ἀκόμη αὐστηρῶς νηστεύουν. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ πλείστον ἄλλων παραδειγμάτων ἅτινα δι' οἰκονομίαν χρόνου καὶ χρόνου δὲν ἀναφερομέν καὶ οἱ διάφοροι ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ σύλλογοι τῶν χορτοφάγων ἐπιμαρτυροῦν ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς νηστείας εἶνε παγκόσμιος πανάρχαιος καὶ δυνατὸς ὥστε ἀφ' οὗ ἐνυπάρχει ἐν τῇ γενικῇ τῶν λαῶν συνειδήσει ὁ θεσμὸς τῆς νηστείας, δὲν εἶναι καλογηρικὸν ἐπινόημα καὶ κατ' ἄξιον περιφρονήσεως, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ ἀνιστόρητοι ταύτης ἐπικριταί.

Σ Κ Ο Π Ο Σ

Ἄφ' οὗ εἶδωμεν ἐν συντόμῳ καὶ οἶονεὶ κινηματογραφικῶς τὰ περὶ τῆς παναρχαίας καὶ παγκοσμίου ἐφαρμογῆς τῆς νηστείας, θὰ ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ τὸν σκοπὸν ταύτης. Πρώτιστος σκοπὸς τῆς νηστείας εἶναι ἡ ἐξυγιάνσις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Διὰ τῆς συνεχοῦς κρεωφαγίας καὶ ποικιλοφαγίας τὸ σῶμα κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὑπόκειται εἰς πλείστας νόσους, ἡ δὲ ψυχὴ ἀποναρκοῦται, ἀποχαυνοῦται καὶ παχυλωτέρα καθίσταται. Διὰ τοῦτο πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς Γῆς ἀνάκαθεν νηστεύουν καὶ ἔχουν προσδώσει θρησκευτικὴν χοροὶ εἰς τὸν θεσμὸν τῆς νηστείας, καὶ πᾶσαι αἱ θρησκείαι καθ' ὠρισμένας ἡμέρας καὶ ἐποχὰς ἐπιβάλλουν νηστείαν ὑπὸ διαφόρους βεβαίως μορφάς. Τὸ ὅτι κατὰ γενικὸν κανόνα ἢ κατὰ δύναμιν νηστεία ἀφελεῖ τὸ σῶμα, εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας καὶ τὸ ἐπιμαρτυροῦν αἱ διάφοροι στατιστικαὶ ἐξ ὧν ἐμφαίνεται, ὅτι οἱ μὴ κρεωφάγοι εἶναι μακροβιότεροι, ὑγιέστεροι, ἀθλητικώτεροι, εὐγενέστεροι καὶ ὀξυνοῦστεροι τῶν κρεωφάγων, οὗ ἔνεκεν καὶ σύλλογοι Χορτοφάγων ἔχουν ἰδρυθῆ ἐν Εὐρώπῃ τε καὶ Ἀμερικῇ καὶ διὰ περιοδικῶν καὶ βιβλίον συνιστᾶται ἡ χορτοφαγία, ἀναπτυσσομένων τῶν ἐκ τῆς συχνῆς κρεωφαγίας πολλαπλῶν κινδύνων. Ἴσως εἴπει τις διατὶ δὲν ἐπικρατοῦν λοιπὸν οἱ χορτοφάγοι; Διατὶ ὁ κόσμος ἐν ᾧ μανθάνει τοὺς ἐκ τῆς κρεωφαγίας κινδύνους δὲν ἀποκόπτει τὸ πάθος τῆς κρεωφαγίας κ.λ.π.; Ἀπαντῶμεν: Ἀπλούστατα, διότι ἔχει ριζοβολήσει τὸ κακὸν καὶ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον εἰς τοὺς πλείστους τὸ ξερίζωμα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ κόσμος γνωρίζει ὅτι τὸ ὀργίζεσθαι, μεθεῖν, καπνίζειν, ψεύδεσθαι κ.λ.π. εἶναι κακά, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τὰ ἀποκόψῃ. Ἄλλως τε ἐπὶ ἤλθεν ἐξοικειώσις τοῦ σώματός μας μετὰ τοῦ κρέατος τοιαύτη, ὥστε κατήντησεν ἕξις, ἣτις ἕξις καθί-

σταται δευτέρα φύσις ὡς γνωστόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνθρωπότης ἐξεφυλίσθη λίαν, διὰ τοὺς πολλοὺς ἢ κρεωφαγία κατήντησεν **ἀναγκαῖον κακὸν** ὡς πρόχειρον τονωτικόν, ὡς τὸ κονιάκ κ.λ.

Ὅπως καὶ ὁ πόλεμος καὶ ὁ ὄρκος κατήντησαν ἤδη **ἀναγκαῖα κακὰ** διὰ τὰς σημερινὰς κοινωνίας, οὕτω καὶ ἡ κρεωφαγία διὰ τοὺς ἤδη ἐκφυλούς ὀργανισμούς τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ὅπως δὲν δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον φύσει νὰ παύσουν οἱ πόλεμοι, οὕτω δὲν δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι καὶ τὸ κρεωφραγεῖν ἀδύνατον νὰ καταργηθῇ. Δύσκολον γὰρ ἀδύνατον ὅμως ὄχι. Ἡ μανιωδῶς κρεωφαγοῦσα σήμερον κοινωνία δύναται νὰ παραβληθῇ καὶ πρὸς τοὺς μορφομανεῖς καὶ αἰθερομανεῖς οἵτινες ὑφίστανται σχεδὸν παράλυσιν τῶν νεύρων, ἐὰν τοὺς λείψῃ ἡ μορφίνη καὶ ὁ αἰθῆρ καὶ τοῦναντίον μόλις ὀφίσουν τὰ δηλητήρια ταῦτα φαίνεται ὅτι ἀναλαμβάνουν νέας δυνάμεις. Ὅπως ὅσον περισσότερο ξύλα ρίπτομεν εἰς τὸ πῦρ τοσοῦτω καταστρεπτικώτερον πῦρ ἀνάπτει, καὶ ὅσῳ περισσότερον φροτῖον ἔχει ἓνα πλοιάριον, τοσοῦτον εὐκολώτερον βυθίζεται, οὕτω καὶ ὁ τρώγων ὑπὲρ τὸ δέον καὶ κατὰ κόρον καὶ δηληπιῶδες οὐσίας, ἐξάπτει τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας του καὶ ἔτι μᾶλλον ὑποτάσσει τὸ πνεῦμα εἰς τὴν ὕλην. Ὁ ἀνθρώπος ἐπέχει θέσιν ζυγαρίας καὶ ὡς καὶ ἐκεῖ ἡ πλάστιγγ κλίνει πρὸς τὸ ἓν μέρος, ὅσον περισσότερα βάρη βάζομεν καὶ τὰνάπαλιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅσῳ περισσότερον τροφοδοτεῖται τὸ σῶμα, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξασθενίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὰνάπαλιν. Αἱ ζωϊκαὶ τροφαὶ πρὸ παντὸς ἐξάπτουν τρομερὰ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας. Παρητηρήθη ἐκ στατιστικῶν ἐπισήμων, ὅτι τὰ ὀλιγώτερα καὶ ἐλαφρότερα ἐγκλήματα συμβαίνουν ἐκεῖ ἔνθα αἱ νηστεῖαι τηροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αὐστηρῶς καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῶν νηστειῶν καὶ τὰνάπαλιν. Κάποιος ἀρχαῖος σοφὸς εἶπεν ὅτι ὁ κοιλιόδουλος ὁ θέλων τὰ δαμάσῃ τὰ πάθη του καὶ νὰ χαλιναγωγῆσῃ τὰς ὀρέξεις του, ἐν ᾧ δὲν παύει τὴν κοιλιόδουλειάν του, ὁμοιάζει πρὸς ἐκεῖνον ὅστις θέλει νὰ σβύσῃ τὸ μὲ πετρέλαιον τὴν πυράν.

(ἀκολουθεῖ)

ΤΟΜΟΙ «ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ»

Εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑνώσεως εὕρισκονται ὀλίγοι εἰσέτι τόμοι τοῦ περιοδικοῦ μας «Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας» τοῦ π. ἔτους 1925 πλήρεις πρὸς 15 δραχμὰς ἕκαστος. πανδέτοι δραχ. 20 καὶ δερμάτινοι δρ. 30. Πᾶς βουλόμενος νὰ ἔχῃ ὀλόκληρον τὴν σειράν τοῦ αὐτοῦ ἔτους δύναται νὰ τὸ ζητήσῃ δι' ἐπιστολῆς.

ΑΠΟ ΟΥΣ ΒΑΡΕΩ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΗΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ;

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Συνεχίζων ὁ κ. Π. Μπρατσιώτης ἀνατρέπει διὰ μακρῶν τὰ διάφορα ἀντίθετα καὶ ἀντιφατικὰ ἐπιχειρήματα τῶν διαφόρων σοσιαλιστικῶν ἀποχρώσεων ἐν σχέσει μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Λυτρωτοῦ καὶ ἐν τέλει καταλήγει ὡς ἐξῆς περίπου. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ὑπὸ τὴν στενὴν τῆς λέξεως σημασίαν δὲν ὑπῆρξε σοσιαλιστὴς ὑπῆρξεν ὅμως ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν τῆς λέξεως ἐννοίαν, ἐνὸς σοφοῦ Γ' ἄλλου εἰπόντος ὅτι «**Σοσιαλιστὴς εἶναι πᾶς ὁ μεριμνῶν καὶ ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς κοινωνίας**». Ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εἶναι σοσιαλιστικὸν σύγγραμμα οὔτε ἐγχειρίδιον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας περιέχει ὅμως διδασκαλίαν ἀνυπολόγιστου κοινωνικῆς σημασίας. Ὁ Χριστὸς ὑπῆρξεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ μέγιστος Κοινωνιολόγος καὶ ὁ μᾶλλον ἄδολος καὶ εἰλικρινὴς φίλος τοῦ λαοῦ. Ἠγάπησε καὶ ἐπροστάτευσεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους ὄχι ἐξ ὑστεροβουλίας καὶ ὑπολογισμοῦ ἀλλ' ἐξ ἀπειροῦ καὶ ἀκραιφνοῦς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης. Τὸν Χριστὸν συνεχίνει ὅσον οὐδένα ἄλλον ἢ σύγχρονος κοινωνικῆ ἀθλιότης. Ὁ Χριστὸς ἠργάσθη ὑπερανθρώπως καὶ ἀποτελεσματικῶς ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ὄχι μόνον ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ὕλικῆς τῶν ἀτόμων καὶ τῆς ἐν γένει κοινωνίας βελτιώσεως. Αἱ νεώτεραι λεγόμεναι ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας, ἰσότητος ἀδελφότητος εἶναι ἀπλουστάτα καρπὸς τοῦ κηρύγματος τοῦ γλυκυτάτου Ναζωραίου. Ὁ Χριστὸς δὲν ἐφωνάσκει ὑπὲρ τῶν πτωχῶν αὐτὸς ζῶν ἐν εὐμαρείᾳ καὶ χλιδῇ ἀλλ' ἔθηκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πασχόντων αὐτὸς διάγων βίον ἐσχάτης πενίας καὶ οἰκειοθελῶς μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνη. Ἀποθνήσκων δὲν ἀφῆκε οὔτε λεπτὸν περιουσίαν ἢ ἐπαύλους καὶ χρεώγραφα εἰ μὴ ἓνα καὶ μόνον χιτῶνα. Ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του ἐθύσασεν ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Ὁ βίος καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ πρόκειται ἐνώπιον ἡμῶν ὡς διάτορος διαμαρτυρία ἅμα καὶ παρακείμεσις πρὸς ἅπαντας τοὺς πνευματικούς ἰθύντορας τόσον τῆς Σοσιαλιστικῆς ὅσον καὶ τῆς χριστιανικῆς παρατάξεως: Ἀδελφοὶ μὴ ἀλληλοτρῶγεσθε, ἀλλὰ συνεννοηθῆτε καὶ δώσατε χεῖρα βοήθειας. Χριστιανοὶ ἱεροφάνται